

VOORWOORD

GUSTAAF BORGINON EN HET DEBAT OVER DE RADICALISERING VAN DE VLAAMSE BEWEGING

Honderd jaar geleden overleed de Vlaamsgezinde katholieke arts en politicus Gustaaf Borginon (1852-1922). Anders dan zijn neef Hendrik Borginon, 'geheimschrijver' van de leiding van de legendarische Frontbeweging en prominent Vlaams-nationalistisch politicus in het interbellum, is hij welhaast vergeten. Nochtans was Gustaafs verkiezing tot volksvertegenwoordiger in 1912 een belangrijke gebeurtenis voor zijn tijdgenoten, in het bijzonder voor zijn politieke entourage en kiezers in het arrondissement Brussel. Kersvers redactielid Luc Vandeweyer haalt hem uit de vergetelheid. Dat is geen sinecure, want Borginon liet geen persoonlijk archief na. Als er iemand is, die toch nog sporen in het archief kan terugvinden, dan wel Luc Vandeweyer die einde vorig jaar met pensioen ging als archivaris van het Algemeen Rijksarchief waar hij bijna twee decennia actief was. In het bijzonder de gebeurtenissen rond de verkiezingen van 1912 bieden rijke en soms verrassende informatie. Borginon, huisarts in Schaarbeek, zetelde voor de Katholieke Partij in de Brabantse Provincieraad (1884-1888) en de Schaarbeekse gemeenteraad (1895-1912). Hij was uitgesproken Vlaamsgezind en een medestander van Frans Van Cauwelaert die zoals hij afkomstig was uit het Pajottenland en met wie hij streed voor de verandering van de Gentse universiteit. De parlementsverkiezingen van 1912 stonden in het teken van een krachtmeting tussen de katholieken, al bijna dertig jaar aan de macht, en het antiklerikale kartel van liberalen en socialisten. Het was bij de katholieken alle hens aan dek, maar in het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde was de taalkwestie een splijtzwam. De verfransingsdruk was er groot en de Vlaamsgezinden eisten de vastlegging van de taalgrens terwijl ook de Franstaligen radicaliseerden. In een vergadering van de Brusselse katholieke kiesvereniging werd Borginon uitgejouwd omdat hij Nederlands sprak. Borginon werd de kampioen van de flaminganten, in het bijzonder van Vlaams-Brabantse taalgrensactivisten als Hendrik Borginon, Staf De Clercq, Adiel Debeuckelaere en Jozef Goossenaerts. Toen Borginon een in principe onverkiesbare plaats op de katholieke kieslijst kreeg toegewezen, sloeg de vlam in de pan. Het Vlaamsgezinde blad *De Taalgrens* riep zelfs op om voor de Vlaamsgezinde socialist Camille Huysmans te stemmen. Voor het katholieke electoraat dat beroerd werd door de taalkwestie, werd het een verkiezingsstrijd voor of tegen Borginon, waardoor die verkozen geraakte dankzij een onverwacht hoog aantal naamstemmen. De overwinning smaakte zoet, maar de campagne sloeg ook wonden die de radicalisering bevorderden. Alle bovengenoemde leden van Borginons campagne team evolueerden tijdens de Eerste Wereldoorlog tot Vlaams-nationalisten.

Zou die laatste stroming er niet zijn gekomen zonder de Duitse *Flamenpolitik* tijdens de Eerste Wereldoorlog? Die kwestie heeft al heel wat inkt doen vloeien. De Duitse historicus Jakob Müller snijdt ze opnieuw aan in een boek dat de vrucht is van zijn doctoraal proefschrift. Lode Wils wijdt er in de rubriek Forum een beschouwing aan. Hij smaakt het genoeg dat Müller

de al in zijn *Flamenpolitik en Aktivisme* (1974) geponeerde stelling dat het activisme door de Duitse bezetter uit de grond werd gestampt, bevestigd en nog verder uitdiept. Het ging erom, aldus Müller, een beweging in het leven te roepen, ter ondersteuning van de Duitse politiek om een Vlaamse natie te scheppen eerder dan dat er een Vlaams-nationalistische beweging zou bestaan hebben, die een beroep deed op de bezetter. En doordat de Frontbeweging zich vastklonk aan het activisme kan zij als het belangrijkste resultaat van de *Flamenpolitik* worden gezien. De partij die eruit voortkwam, integreerde activisten, trad in het parlement pro-Duits op en mondde uit in een nieuwe en massale collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Benieuwd hoe deze kwestie zal worden behandeld door auteurs van eraan gerelateerde lemmata in de digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*. Het virtueel naslagwerk dat volgend jaar online gaat, zal de geschiedenis van de Vlaamse beweging alvast als een langdurig en grillig debat over taal, natie en ontwikkeling benaderen. Een debat waarin meerstemmigheid de boventoon voert, zo stelt Aragorn Fuhrmann in de rubriek Forum. Samen met Sarah Menu bemant/vrouwt hij in het ADVN de bureauredactie die de spil is van een aanzwellende historiografische krachtinspanning waarbij een negenkoppige kernredactie, tientallen adviesradleden en vele honderden auteurs zijn betrokken. De encyclopedie bouwt voort op haar voorgangers, maar legt ook nieuwe accenten. Gender en postkoloniale theorie, het 'from below'-perspectief en een concept als 'nationale onverschilligheid' vormen een uitdaging voor een klassieke encyclopedie die in de regel een top-downperspectief hanteert. Eerder noemde Fuhrmann het al "di-lemma's" (<https://devb.be/>)

Johan Strobbe vestigde in *WT* 2021/3 de aandacht op familiearchief voor de geschiedenis van de Vlaamse beweging. In de rubriek Erfgoed wijst hij ditmaal op de rijkdom van het archief van het Seminarie van Roeselare, waarvan hij als leraar van de school in zijn vrije tijd archivaris is. Niet verbazend als men weet dat in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* meer dan honderd lemmata gewijd zijn aan figuren of organisaties uit het Klein Seminarie, veel meer dus dan het canonieke trio Gezelle-Verriest-Rodenbach dat traditioneel in een adem met de middelbare school wordt genoemd. Ze speelde dan ook van bij haar ontstaan in 1806 een belangrijke rol in de Vlaamse beweging en de verdediging van de volkstaal.

De redactie van *WT* verwelkomt vier nieuwe leden. Naast Luc Vandeweyer versterken Nico Van Campenhout, Maarten Van Ginderachter en Koen Aerts het tijdschrift. Net als Luc, hoeven Nico en Maarten niet te worden voorgesteld aan de trouwe lezer. Nico schreef de afgelopen jaren talrijke bijdragen en boekbesprekingen en kan nu als rustend stadarchivaris van Lokeren zijn engagement verruimen. Maarten maakte reeds deel uit van de redactie van 2010 tot 2016 toen Marnix Beyen in de redactie kwam. Beide collega's van het Departement geschiedenis van de Universiteit Antwerpen ruilen opnieuw hun plaats in de stuurcabine van *WT*. De redactie dankt Marnix voor zijn jarenlange inzet en wenst hem succes bij zijn nieuwe verantwoordelijkheid als vice-decaan. Koen Aerts behoeft weinig introductie. Hij is in Vlaanderen wellicht de beste kenner van de geschiedenis van de repressie en haar nasleep en hij schreef vanuit dat perspectief belangrijke boeken en artikels over het naoorlogse Vlaamse beweging. Hij was tevens de bezielende kracht achter de Canvas-reeks *Kinderen van de collaboratie*.

Bruno De Wever, hoofdredacteur